

مقایسه شایستگی‌های موردانتظار از دانشجویان دوره دکتری تخصصی پرستاری در ایران و دانشگاه‌های برتر جهان

*محسن ادیب حاج باقری^۱

فاطمه حسینی^۲

چکیده

زمینه و هدف: ارتقای کیفیت و پویایی برنامه‌های آموزش عالی پرستاری مستلزم ارزشیابی و بررسی‌های کمی و کیفی مستمر و به کار بردن نتایج حاصل از ارزشیابی در عمل است. یکی از روش‌های ارزشیابی، که در بیشتر نقاط جهان از آن به‌عنوان شرط لازم برای طراحی نظام‌های آموزشی نوین استفاده می‌شود، پژوهش‌های تطبیقی است. مطالعه حاضر به مقایسه شایستگی‌های مورد انتظار از دانشجویان دوره دکتری تخصصی پرستاری در ایران و دانشگاه‌های برتر جهان پرداخته است.

روش بررسی: این مطالعه به شیوه توصیفی-تطبیقی با استفاده از روش Beredy در چهار مرحله توصیف، تفسیر، هم‌جواری و مقایسه انجام شد. ابتدا برنامه آموزشی دوره دکتری پرستاری ایران از سایت وزارت بهداشت و برنامه مربوط به آموزش دکتری پرستاری دانشگاه‌های برتر دنیا (بر اساس رتبه‌بندی دانشگاه‌های در سطح جهانی)، از سایت دانشگاه‌های مربوطه تهیه شد. سپس برنامه‌ها به دقت مطالعه شد. برای دستیابی به اطلاعات بیشتر در این پژوهش، جستجوی الکترونیکی در پایگاه‌های داده‌های علمی فارسی و انگلیسی از جمله Science Direct, Pub Med, Google scholar, SID, Iran Medex, CINAHL و Magiran از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۷ انجام شد.

یافته‌ها: شایستگی‌های مورد انتظار از دانشجویان دکتری تخصصی پرستاری در برنامه‌های دانشگاه‌های مختلف بررسی شده در این پژوهش، توانایی استفاده از پژوهش برای توسعه علم پرستاری، آموزش، رهبری و مدیریت است. برنامه پرستاری ایران از لحاظ در بر گرفتن این شایستگی‌ها، نسبت به سایر برنامه‌ها غنی‌تر است. در برنامه جدید تربیت دانشجوی دکتری پرستاری در ایران، سعی شده در کنار انتظارات قبلی مهارت‌های بالینی نیز گنجانده شود؛ با این حال، بررسی واحدهای درسی و سرفصل دروس این برنامه نشان می‌دهد که برنامه‌ریزی مناسبی برای کسب این شایستگی‌ها وجود ندارد. **نتیجه‌گیری کلی:** غنی کردن برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی پرستاری و انتظار کسب شایستگی‌های متعدد در دانشجویان، بدون برنامه‌ریزی مناسب غیر ممکن است و می‌تواند به تکرار آموخته‌های قبلی، سردرگمی و در نهایت، بی‌انگیزگی دانشجویان این دوره، عدم بهبود وضعیت پرستاری ایران و عدم اعتلای رشته منجر شود.

کلیدواژه‌ها: پرستاری، ایران، دانشجوی پرستاری، آموزش.

تاریخ دریافت: ۹۷/۲/۱۹

تاریخ پذیرش: ۹۷/۵/۱۷

۱. استاد، مرکز تحقیقات پرستاری تروما، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی کاشان، کاشان، ایران. (*نویسنده مسئول) شماره

Email: adib1344@yahoo.com

تلفن: ۰۳۱۵۵۵۴۰۰۲۱

۲. کارشناس ارشد، زایشگاه نیک نفس، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، رفسنجان، ایران؛ دانشجوی دکتری پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی کاشان، کاشان، ایران.

مقدمه

هدف اصلی دانشکده‌های پرستاری، آماده‌کردن پرستاران حرفه‌ای و شایسته برای عملکرد بالینی است^(۱). برای دستیابی به این هدف، تربیت مربیانی که بتوانند علم و دانش و همچنین عملکرد تیم سلامت را توسعه دهند، لازم است^(۲). بدین منظور از سال ۱۹۳۳ تا ۱۹۳۴ برای اولین بار دکتری پرستاری توسط دانشگاه کلمبیا و نیویورک ارائه شد. در آن زمان، ارائه این مقطع توسط این دو دانشگاه، در حوزه آموزش پرستاری یا Doctor of Education (EdD) بود. در اواسط دهه ۱۹۶۰، شش دانشگاه دیگر، دکترای پرستاری را در گرایش‌های دیگر مانند Philosophiae Doctor (PhD) و Doctor of Nursing Science (DNS) ارائه کردند^(۳). در نهایت انجمن دانشکده‌های پرستاری آمریکا در سال ۲۰۰۴ پیشنهاد راه‌اندازی دوره دکتری پرستاری بالینی Doctor of Nursing Practice (DNP) را به‌عنوان تنها دوره پرستاری بالینی پیشرفته، ارائه داد^(۴). در حال حاضر، حدود ۲۳۲ برنامه دکتری پرستاری در ۳۰ کشور مختلف ارائه می‌شود^(۵).

با توجه به اینکه نظام آموزش عالی دارای دو بعد کمی و کیفی است^(۶)، لازمه توسعه پایدار و همه‌جانبه، رشد متعادل و متوازن در این ابعاد است؛ بنابراین توجه صرف به رشد کمی و غفلت از رشد کیفی، پیامدهای ناگواری برای این نظام در پی خواهد داشت^(۷). افزایش سریع تعداد دانش‌آموختگان دکتری پرستاری در دهه اخیر باعث نگرانی درباره کیفیت آموزش این رشته شده است^(۸) و در صورت طراحی نشدن برنامه‌های مناسب و با کیفیت آموزشی، خسارت جبران‌ناپذیری بر سلامت جامعه، اعتبار علمی دانشگاه‌ها و دانش‌آموختگان این رشته وارد خواهد شد.

ارزشیابی برنامه آموزش پرستاری در مقطع دکتری، مانند هر دوره آموزشی دیگر، مستلزم ارزیابی مداوم و بازنگری مستمر است. در این راستا استفاده از روش پژوهش تطبیقی، کمک‌کننده است^(۹). پژوهش‌های تطبیقی در بیشتر

نقاط جهان، یکی از پیش‌شرط‌های لازم برای طراحی نظام‌های آموزشی نوین است. اولین گام در ارزشیابی برنامه آموزش پرستاری در مقطع دکتری به روش تطبیقی می‌تواند مقایسه شایستگی‌های موردانتظار از دانشجویان دکتری پرستاری باشد. پژوهش حاضر با هدف مقایسه شایستگی‌های موردانتظار از دانشجویان دوره دکتری تخصصی پرستاری در ایران و دانشگاه‌های برتر جهان انجام شد.

روش بررسی

این مطالعه به شیوه توصیفی-تطبیقی با استفاده از روش Bereday در چهار مرحله توصیف، تفسیر، هم‌جواری و مقایسه، برای مقایسه شایستگی‌های مورد انتظار از دانشجویان دکتری پرستاری ایران و دانشگاه‌های برتر دنیا انجام شد. در مرحله توصیف، داده‌های لازم درباره شایستگی‌های مورد انتظار از دانشجویان دکتری تخصصی پرستاری در ایران و دانشگاه‌های برتر جهان، جمع‌آوری و برای بررسی و نقادی در مرحله بعد آماده شد. در مرحله تفسیر، داده‌های جمع‌آوری شده در مرحله اول، بررسی و تحلیل شد. در مرحله هم‌جواری، داده‌های آماده شده، به منظور ایجاد چهارچوبی برای مقایسه شباهت‌ها و تفاوت‌ها، طبقه‌بندی و در کنار هم قرار داده شد. در نهایت، در مرحله مقایسه، داده‌های طبقه‌بندی شده، از نظر شباهت‌ها و تفاوت‌ها مقایسه شد.

برنامه آموزشی دوره دکتری پرستاری ایران از سایت وزارت بهداشت تهیه شد^(۱۰). برنامه مربوط آموزش دکتری پرستاری دانشگاه‌های برتر دنیا از سایت دانشگاه‌های مربوطه، تهیه و با دقت مطالعه شد. دانشگاه‌های برتر، بر اساس رتبه‌بندی دانشگاه شانگهای در سطح جهانی (بر اساس چهار معیار کیفیت آموزش، کیفیت اعضای هیئت علمی، خروجی‌های پژوهش و سرانه عملکرد دانشگاه) انتخاب شدند^(۱۱). برای دستیابی به اطلاعات بیشتر در این پژوهش، جستجوی الکترونیکی در پایگاه‌های داده‌های علمی فارسی و انگلیسی مانند Google scholar.

یافته‌ها PubMed, Direct Science, CINAHL, Magiran و SID, IranMedex از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۷ انجام شد. کلیدواژه‌های جستجو شامل پرستاری، ایران، دانشجوی پرستاری، دانشگاه و آموزش بود.

انجام پژوهش به صورت مستقل و به شیوه کمی و کیفی، از شایستگی‌های مورد انتظار مشترک در تمام برنامه‌های آموزش پرستاری است (جدول ۱-۳).

جدول شماره ۱: شایستگی‌های موردانتظار از دانشجوی دکتری فلسفه پرستاری در ایران

زمان	شایستگی‌های موردانتظار
قبل از سال ۱۳۹۵	توانایی تدریس در مقاطع تحصیلات تکمیلی و کارشناسی با استفاده از روش‌های نوین توانایی مشاوره و اجرا و انتشار نتایج پژوهش براساس نیاز جامعه توانایی انجام برنامه‌ریزی آموزشی توانایی مشارکت در برنامه‌ریزی‌های تخصصی و حرفه‌ای
بعد از سال ۱۳۹۵	برقراری ارتباط و تعامل بین فردی و بین حرفه‌ای و انجام مصاحبه آموزش (تدوین طرح درس، تدریس، ارزیابی و آموزش بزرگسالان) پژوهش و نگارش مقالات علمی جذب گرنت‌های پژوهشی مشاوره توانمندی‌های عمومی ثبت گزارش تحلیلی تفکر نقادانه، استدلال بالینی و حل مسئله مدیریت (سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، پایش، نظارت، کنترل، ارزشیابی) تصمیم‌گیری‌های مبتنی بر شواهد کارآفرینی بررسی و نقد برنامه‌های آموزشی نیازسنجی خدمات پرستاری و امکانات مورد نیاز برنامه‌ریزی مراقبت‌ها بر اساس مدل‌های پرستاری مدیریت خدمات پرستاری ارزشیابی مراقبت‌های پرستاری تحلیل آماری داده‌های پرستاری مدیریت ایمنی استفاده صحیح از وسایل و تجهیزات تخصصی نقد مدل‌های پرستاری برنامه‌ریزی آموزشی یک دوره مهارتی پرستاری نقد پژوهش‌های کمی، کیفی، ترکیبی تحلیل رگرسیون داده‌های کمی با استفاده از نرم‌افزار SPSS برنامه‌ریزی راهبردی توسعه سلامت (بهداشتی درمانی) بررسی میدانی یک موضوع پرستاری تدوین برنامه مراقبتی بیمار موجود در Non-core

در دانشگاه ویرجینیا به دانشجویان، بعد از گذراندن دوره آموزش مفاهیم پیشرفته روش تحقیق، مجوز شرکت در تحقیقات داده می‌شود و دانشجوی باید به‌عنوان کارآموزی در طرح‌های پژوهشی شرکت کند. همچنین در دانشگاه

داک و کلمبیا، واحد تمرین تحقیق در کنار مربی با تجربه و واحد چگونگی مداخله و ایجاد تغییر در حوزه سلامت و بهداشت نیز وجود دارد. دانشجویان ایرانی نیز واحد تئوری روش تحقیق را می‌گذرانند؛ ولی دوره کارآموزی عملی جهت انجام تحقیقات در حوزه بهداشت و سلامت ندارند.

جدول شماره ۲: شایستگی‌های موردانتظار از دانشجوی دکتری تخصصی پرستاری در دانشگاه‌های برتر دنیا

نام دانشگاه	شایستگی‌های موردانتظار
Virginia (12)	تولید، کاربرد و انتقال دانش در رشته پرستاری ساخت، آزمون و اصلاح نظریه‌های پرستاری در زمینه‌های اجتماعی، اخلاقی، علمی، فرهنگی و اقتصادی تجزیه و تحلیل و ترکیب دانش رشته‌های مرتبط با پرستاری برای استفاده در پرستاری یکپارچگی علمی در طراحی و انجام تحقیقات توانایی انجام همکاری بین رشته‌ای در توسعه و انتشار انتقال دانش پرستاری
Washington (13)	توسعه علم پرستاری از طریق تحقیقات بالینی و انتشار نتایج پایان‌نامه و سایر پروژه‌های تحقیقاتی توانایی تجزیه و تحلیل داده‌های آماری، تولید و یا آزمون چارچوب‌های نظری هدایت‌کننده تحقیقات همکاری بین‌رشته‌ای با محققان سایر رشته‌ها در انجام تحقیقات و تبدیل دانش مبتنی بر شواهد به بهترین عملکرد بالینی استفاده و ترکیب دانش رشته‌های مختلف برای انجام طرح‌های تحقیقاتی و توسعه علم پرستاری در حیطه‌های اخلاقی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و حرفه‌ای استفاده از فن‌آوری‌های جدید در طراحی و ارتقاء تحقیقات و آموزش پرستاری طراحی، اجرا و آموزش پژوهش‌های اخلاقانه در زمینه اصلاح شیوه زندگی و برآورد نیازهای بهداشتی و دسترسی افراد نیازمند به مراقبت خدمات بهداشتی
Columbia (14)	طراحی و انجام تحقیقات توسعه‌دهنده علم پرستاری باهدف افزایش ثمربخشی پرستاری و سایر فعالیت‌های بالینی انجام رهبری جهت ارتقاء سیستم‌های مراقبت‌های بهداشتی در سطح محلی، ملی و بین‌المللی همکاری با سایر متخصصان برای ارزیابی و توسعه سیاست‌های سازمان و ارائه خدمات بهداشتی تبدیل شواهد تحقیقاتی به عمل و سیاست در تمام سطوح مختلف
Georgia Baptist (15)	استفاده از نظریه‌ها و مدل‌های مفهومی جهت آموزش، تمرین و انجام تحقیقات پرستاری انجام تحقیقات ارتقاءدهنده دانش پرستاری بررسی تأثیر مسائل اخلاقی، اجتماعی، سیاسی، جمعیت‌شناختی و اقتصادی در مراقبت‌های بهداشتی و پرستاری ایفای نقش رهبری در آموزش، عمل و تحقیق در راستای بهبود مراقبت‌های بهداشتی
Duke (16)	توسعه فلسفه و علم پرستاری و کاربرد آن در حل چالش‌های پرستاری، بیماری‌های مزمن و دستگاه‌های مراقبتی کسب تبحر لازم در طراحی و انجام تحقیقات پرستاری
Johns Hopkins (17)	یادگیری دقیق علم آمار و انجام تحقیقات پرستاری به منظور هدایت و تقویت علم پرستاری و توسعه مهارت‌های پرستاری دانش و مهارت لازم جهت رویکردهای نظری، روش‌شناختی و تحلیلی با هدف انجام تحقیقات برای کشف و کاربرد دانش در علوم پرستاری و مراقبت‌های بهداشتی پذیرفتن نقش رهبری در پرستاری و عرصه‌های مراقبت بهداشتی توانایی ایفای نقش مربی در تئوری و بالین
California, Davis (18)	مهارت‌های رهبری برای بهبود سلامت ارزیابی و ادغام دیدگاه‌های بین‌حرفه‌ای و بین‌رشته‌ای برای کار و ارتباط تیمی ایجاد علم پرستاری برای بهبود سلامت و تغییر نظام‌های بهداشتی از طریق انجام پژوهش ادغام فرهنگ در تحقیقات، عمل، رهبری و مشارکت اجتماعی ایجاد، ارزیابی و یکپارچه‌سازی رویکردهای موجود برای آموزش و پرورش، پژوهش و عمل پرستاری با استفاده از فن‌آوری‌های نوین

رهبری در پرستاری ارائه مراقبت‌های بهداشتی انجام تحقیقات پرستاری	Texas at Austin (19)
انجام تحقیقات برای پیشرفت دانش و عمل پرستاری رهبری در انجام تحقیقات، آموزش پرستاری و عملکرد پرستاری طراحی برنامه تحصیلی و توسعه حرفه‌ای ادغام دانش پرستاری با زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی برای نفوذ بیشتر بر سیاست‌های بهداشت درمان و هدایت برنامه استراتژیک مؤسسات و سازمان‌ها توانایی‌های لازم و کافی برای نقد فکری و نوشتن گزارش‌های علمی	Pennsylvania (20)
درک بهتر مبانی نظری علم پرستاری تمایز بین علم پرستاری و مبانی علمی سایر رشته‌های بهداشتی دانش عمیق و تخصص مربوط به یک جنبه انتخاب‌شده از علم پرستاری توانایی طراحی و انجام مطالعات پژوهشی مرتبط به جنبه‌های علم پرستاری تعهد اخلاقی و همکاری در ارتقای دانش با یک دیدگاه انتقادی و عینی تحقیقات توانایی کمک به آموزش دانشجویان کارشناسی ارشد و فارغ‌التحصیل	Toronto (21)
طراحی، انجام، تجزیه و تحلیل و انتشار یافته‌های تحقیقاتی برای گسترش دانش در پرستاری و رشته‌های مرتبط تسهیل و مشارکت در تحقیقات بین‌رشته‌ای با پرستاران و دانش‌پژوهان از رشته‌های مرتبط رهبری در پست‌های دانشگاهی و دستگاه‌های سلامت بهداشتی	Maryland (22)
آشنایی با متون و جستجوی مؤثر در متون مدیریت و رهبری در انجام پروژه‌ها مدیریت و رهبری در پژوهش و همچنین تأکید بر ارتقاء مهارت‌هایی توسعه تحقیق، ارتباط مؤثر، همچنین انتشار نتایج بهره‌مند کردن بیماران و جامعه از نتایج تحقیقات رعایت اخلاق بخصوص در نوشته‌های علمی کسب مهارت و دانش در زمینه بهداشت و انتقال آن به تبلیغات تجاری، آثار علمی و جامعه توانایی تأثیرگذاری در محیط دانشگاه، صنعت و انجام مشاوره	Manchester (23)

تجزیه و تحلیل آماری جزء سرفصل آموزشی تمامی دانشگاه‌های مورد بررسی است؛ اما تنها دانشگاه واشنگتن، کلمبیا، داک و ایران آن را جزء شایستگی‌های موردانتظار از دانشجویان ذکر کرده‌اند. در برنامه دانشگاه داک، به‌طور خاص، واحد مدل‌سازی آماری و در برنامه آموزشی دانشگاه واشنگتن و کلمبیا، آموزش رگرسیون وجود دارد. همچنین در برنامه جدید آموزش پرستاری در ایران با اضافه کردن واحد درسی استفاده از نرم‌افزار SPSS سعی شده این واحد عملی‌تر شود..

یکی از شایستگی‌های موردانتظار از دانشجویان در برنامه جدید دکتری پرستاری ایران، جذب گرنت در پایان دوره است. با این حال، واحدی متناسب برای ایجاد این شایستگی طراحی نشده است. این در حالی است که بررسی برنامه سایر دانشگاه‌ها نشان می‌دهد که هر جا چنین انتظاری وجود دارد، واحد تئوری و عملی آن نیز طراحی شده است. به عنوان مثال، دانشگاه‌های واشنگتن و جان‌هاپکینز در کنار واحد روش تحقیق، واحد توسعه گرنت و روان‌سنجی در تحقیقات بهداشتی را نیز ارائه می‌کنند.

جدول شماره ۳: مقایسه شایستگی‌های موردانتظار از دانشجویان دکتری تخصصی پرستاری در ایران و دانشگاهی برتر دنیا

شایستگی دانشگاه	تولید و انتقال علم	انجام تحقیق پرستاری	آموزش و تدریس پرستاری	مدیریت و رهبری	نظریه پردازی	تجزیه و تحلیل آماری	اخلاق مداری	مقاله نویسی	استفاده از فن‌آوری آموزشی و پژوهشی	مشارکت بین رشته‌ای
ایران (قبل از سال ۱۳۹۵)	*	*	*	*						
ایران (بعد از سال ۱۳۹۵)	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Virginia (12)	*	*			*					*
Washington (13)	*	*	*			*		*	*	*
Columbia (14)	*	*		*						*
Duke (16)	*	*			*					
Johns Hopkins (17)	*	*	*	*						
California (18)	*	*	*	*				*	*	*
Pennsylvania (20)	*	*	*	*				*		*
Maryland (22)	*	*		*						*
Manchester (23)	*	*	*	*			*	*		
Toronto (21)	*	*	*	*	*	*	*	*		*

دانشگاه واشنگتن و کلمبیا، آموزش رگرسیون وجود دارد. همچنین در برنامه جدید آموزش پرستاری در ایران با اضافه کردن واحد درسی استفاده از نرم‌افزار SPSS سعی شده این واحد عملی‌تر شود.

در برنامه آموزشی دانشگاه‌های ایران، جان‌هاپکینز، یوس دیوس، پن، جورجیا و واشنگتن بر کسب توانمندی‌های لازم برای آموزش پرستاری تأکید شده است. در برنامه دانشگاه واشنگتن واحد تجزیه و تحلیل برنامه درسی و واحد کارآموزی برای تمرین نقش استادی وجود دارد. در برنامه قدیم آموزش دکتری پرستاری در ایران نیز واحد آموزش فنون تدریس وجود داشت؛ اما این واحد از برنامه جدید حذف شده است. در برنامه آموزشی قبلی و جدید، کارآموزی تدریس بالینی به دانشجویان داده می‌شود تا فرصتی برای تمرین نقش مربی بالینی داشته باشند؛ اما این

یکی از شایستگی‌های مورد انتظار از دانشجویان در برنامه جدید دکتری پرستاری ایران، جذب گرنت در پایان دوره است. با این حال، واحدی متناسب برای ایجاد این شایستگی طراحی نشده است. این در حالی است که بررسی برنامه سایر دانشگاه‌ها نشان می‌دهد که هرچا چنین انتظاری وجود دارد، واحد تئوری و عملی آن نیز طراحی شده است. به عنوان مثال، دانشگاه‌های واشنگتن و جان‌هاپکینز در کنار واحد روش تحقیق، واحد توسعه گرنت و روان‌سنجی در تحقیقات بهداشتی را نیز ارائه می‌کنند.

تجزیه و تحلیل آماری جزء سر فصل آموزشی تمامی دانشگاه‌های مورد بررسی است؛ اما تنها دانشگاه واشنگتن، کلمبیا، داک و ایران آن را جزء شایستگی‌های موردانتظار از دانشجویان ذکر کرده‌اند. در برنامه دانشگاه داک، به‌طور خاص، واحد مدل‌سازی آماری و در برنامه آموزشی

طوری که در برنامه دانشگاه کلمبیا، واحد ساخت مدل‌های تحقیق بین رشته‌ای با هدف یکپارچه‌سازی برنامه‌ریزی‌ها در قسمت‌های مختلف بهداشتی وجود دارد؛ اما در برنامه دکتری تخصصی در ایران چنین برنامه‌ریزی‌ای صورت نگرفته است.

تفکر نقادانه، استدلال بالینی، حل مسئله، تصمیم‌گیری مبتنی بر شواهد و ثبت گزارش تحلیلی از شایستگی‌هایی است که در برنامه آموزشی ایران به طور مستقیم به کسب آن‌ها اشاره شده است؛ ولی در برنامه سایر کشورها به‌طور ضمنی وجود دارد و بیشتر جزء شیوه‌های یادگیری و آموزشی است. در کل، بین برنامه‌های مختلف دکتری تخصصی پرستاری در دنیا، برنامه دکتری تخصصی پرستاری در ایران یکی از غنی‌ترین برنامه است. همچنین برنامه پرستاری ایران تنها برنامه‌ای است که در آن توانمندی‌های عمومی و اختصاصی جدا شده است؛ هرچند این توانایی‌ها با یکدیگر همپوشانی زیادی دارند. به عنوان مثال، مهارت مدیریت (سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، پایش، نظارت و کنترل و ارزشیابی) جزء برنامه عمومی است؛ ولی از طرفی، مدیریت خدمات پرستاری، ارزشیابی مراقبت‌های پرستاری، مدیریت پرستاری و مدیریت ایمنی بیمار جزء مهارت‌های اختصاصی بیان شده است. علاوه بر این، برنامه ایران تنها برنامه‌ای است که بر کسب شایستگی جهت استفاده صحیح از وسایل و تجهیزات تخصصی تأکید می‌کند؛ با این حال، این برنامه، آموزشی متناسب با آن ارائه نمی‌دهد.

بحث و نتیجه‌گیری

در برنامه آموزشی دکتری تخصصی پرستاری در ایران از دانشجو انتظار می‌رود در طی مدت چهار سال در جنبه‌های مختلف علم گسترده پرستاری مانند آموزش، مراقبت، بالین، رهبری، فلسفه و پژوهش، مهارت کسب کند. در حالی که بهتر بود از ابتدا مشخص می‌شد که فرد در چه زمینه‌ای قرار است انجام وظیفه نماید و بعد، در آن زمینه تخصص پیدا کند. انجمن علمی پرستاری آمریکا برای دوره

برنامه بیشتر برای جبران مشکل کمبود استاد در دانشگاه‌ها است تا ارتقاء مهارت‌های تدریس در دانشجویان. همچنین در برنامه جدید آموزش پرستاری ایران، بر کسب شایستگی استفاده از فن‌آوری جهت آموزش پرستاری تأکید شده است؛ اما چگونگی انجام آن مشخص نیست.

برنامه‌های دانشگاه‌هایی مانند یوسی دیویس، جان هاپکینز، جورجیا، کلمبیا، مریلند و ایران، مدیریت و رهبری را به عنوان شایستگی مورد انتظار از دانشجوی دکتری پرستاری ذکر کرده‌اند. دانشگاه جورجیا و یوسی دیویس حتی از پژوهش به عنوان ابزاری جهت افزایش توانایی هدایت سیستم‌های بهداشتی استفاده می‌کنند. در دانشگاه کلمبیا برنامه آموزش تحلیل سیاست‌های خدمات بهداشت، آموزش محافظت از انسان‌ها، ایمنی بیمار و مسئولیت‌پذیری بیمه (HIPAA) وجود دارد. در دانشگاه جان هاپکینز، واحدهای سیاست در پیشرفت سلامت و همچنین موضوعات ویژه در سیستم‌های بهداشتی و تحقیقات بین‌المللی وجود دارد. در دانشگاه یوسی دیویس، واحد کارآموزی جهت رهبری در وضعیت واقعی در نظر گرفته شده است و در دانشگاه جان هاپکینز، واحد تسهیل، اجرا و مدیریت تحقیقات به شکل اختیاری و آنلاین وجود دارد و دانشجویان می‌توانند کارآموزی آن را در محیط عملی بگذرانند. این واحد، به ایجاد توانایی مدیریت در دانشجویان کمک می‌کند.

برنامه دکتری پرستاری دانشگاه‌های منچستر، تورنتو و ایران بر کسب توانایی رعایت مسائل اخلاقی در پژوهش، انتشار تحقیقات و عملکرد حرفه‌ای تأکید می‌کند. در برنامه سایر کشورها، اخلاق‌مداری جزء انتظارات بیان شده نبود؛ در حالی که در برنامه درسی آنها، چنین واحدی وجود دارد. به طور مثال، در دانشگاه جان هاپکینز، واحد مسئولیت‌پذیری و فعالیت به عنوان صاحب نظر در رشته وجود دارد.

در برنامه دانشگاه‌های یوسی دیویس، کلمبیا، مریلند و واشنگتن به‌منظور همکاری بین رشته‌ای با محققان سایر رشته‌ها، بر ادغام دیدگاه بین‌حرفه‌ای تأکید شده است؛ به

دکتری پرستاری دو حیطه مجزا تعریف می‌کند. در حیطه بالینی انتظار می‌رود که فارغ‌التحصیلان بتوانند پرستاران حرفه‌ای را جهت ارائه مراقبت ایمن‌تر به بیماران تربیت نمایند. در حیطه تخصصی انتظار می‌رود که فارغ‌التحصیلان، توانایی هدایت تحقیقات پرستاری و توسعه دانش و سیاست‌گذاری در حیطه سلامت را کسب کنند.

برنامه آموزش دکتری پرستاری ایران قبل از سال ۱۳۹۵ به شکل دکتری تخصصی بود و تأکید آن بر تربیت استاد و ارتقای آموزش پرستاری بود؛ در حالی که در برنامه جدید، علاوه بر انتظار کسب مهارت‌های قبلی، مهارت‌های بالینی مدیریتی و تخصصی هم اضافه شده است. البته به نظر می‌رسد که برنامه‌ریزی مناسب و روشنی در جهت کسب این توانایی‌ها و تعریف مرز این دو حیطه صورت نگرفته است. مطالعه‌ای که به بررسی محتویات برنامه درسی دکتری پرستاری ایران قبل از سال ۱۳۹۵ پرداخته است، نشان می‌دهد که با وجود رضایت دانشجویان از محتوای کلی آن، برخی از حیطه‌ها به تغییر نیاز دارد. مثلاً دانشجویان این رشته در دوره کارشناسی ارشد و دکتری، زمان زیادی برای پژوهش و انجام پایان‌نامه صرف می‌کنند و در اغلب موارد، اعضای هیئت‌علمی از دانشجویان این دوره برای انجام پژوهش‌های خود استفاده می‌کنند^(۲۴). از طرفی، با وجود اینکه در ایران، همانند بیشتر کشورها، وظیفه اصلی هیئت علمی پرستاری با درجه دکتری، آموزش است^(۲۵)، برنامه‌ریزی‌های صورت‌گرفته بیشتر در جهت انجام پژوهش است^(۲۶،۲۷). با این وجود، اکثر فارغ‌التحصیلان دوره دکتری پرستاری که به آموزش مشغول می‌شوند، از مهارت‌های پژوهشی خود نیز به منظور انجام پژوهش‌هایی با هدف ارتقا شغلی استفاده می‌کنند؛ اما نتایج اغلب این پژوهش‌ها تأثیری بر بهبود رشته و اجتماع ندارد^(۲۴،۲۵). علاوه بر این، این دوره، نقش کمرنگی در تربیت مربیان توانمند دارد؛ زیرا با وجود نیازمندی بیشتر دانشجویان این دوره به کسب دانش و مهارت متناسب با نقش‌های آموزشی^(۲۶،۲۷)، بسیاری از صاحب‌نظران حیطه آموزش معتقدند که

تمرکز فعلی دانشکده‌های پرستاری بر آماده‌سازی دانشجویان برای پژوهش است. تمرکز در برنامه‌های دکتری پرستاری باید بر آماده‌سازی فارغ‌التحصیلان برای نقش استادی و کسب صلاحیت آموزش بالینی باشد^(۲۲-۴)؛ زیرا عدم تمرکز برنامه‌های درسی دوره دکتری پرستاری بر آموزش بالینی می‌تواند بر کیفیت کار فارغ‌التحصیلان دکتری پرستاری تأثیر بگذارد^(۲۷). مطالعه کشمیری در سال ۱۳۹۵ نشان داد، دانشجویان دکتری تخصصی ایران توانایی خود را در تدریس ضعیف می‌دانند. با این وجود، هنوز اقدام خاصی برای رفع این مشکلات انجام نشده است. بنابراین لازم است که حتی دوره‌های دکتری با رویکرد فلسفی، نزدیکی و تعامل خود را با محیط‌های درمانی و بهداشتی حفظ کنند تا به رفع مشکل فاصله بین تئوری و عمل سرعت بخشند^(۲۸). برای حل این مشکل، در برنامه جدید آموزش دکتری پرستاری، دروس اختیاری و کارآموزی در راستای پایان‌نامه گنجانده شده است؛ اما آنچه واضح است، تنها سه واحد کارآموزی و سه واحد تئوری نمی‌تواند به عمیق شدن دانش بالینی کمک کند و دانشجو را برای ایفای نقش مربی بالینی آماده سازد. طراحان برنامه جدید تا حد زیادی درصدد بوده‌اند تا برنامه‌ای طراحی کنند که پرستاران متخصصی را برای ارتقای خدمات بالینی پرستاری تربیت کند؛ اما متأسفانه برای این موضوع برنامه‌ریزی مناسبی انجام نشده و توصیه‌های لازم در زمینه انتخاب پروژه‌های تحقیقاتی و پایان‌نامه‌ها ارائه نشده است. در کل، هدف برنامه جدید، تربیت مدرس نیست؛ بلکه تربیت محقق و نیز پرستاران ورزیده برای رفع مشکلات بالینی است و پیامد احتمالی آن، فارغ‌التحصیلانی است که قابلیت انتقال دانش بالینی به دانشجویان پرستاری را ندارند^(۲). در برنامه سایر دانشگاه‌های بررسی‌شده در این پژوهش، هر کجا هدف دوره، تربیت مربی بالینی و کار در بالین بود، داشتن سابقه کار بالینی از شرایط اصلی پذیرش دانشجو و پیش‌نیاز اصلی ورود به دوره بود؛ اما در برنامه ایران، به سابقه کار بالینی توجه نشده است. مطالعه زمان‌زاده و همکاران نیز نشان داد که از نظر دانشجویان، دروس دوره دکتری تناسب

چندانی با حرفه پرستاری، رسالت و تعهد آن ندارد^(۲۹). بنابراین بهتر است دروس اختیاری با توجه به نیاز دانشجوی و به تشخیص استاد راهنما در این زمینه وجود داشته باشد تا بتواند ضعف‌های دانشجوی در زمینه‌ی کار بالینی را کاهش دهد.

در برنامه‌های آموزش پرستاری بررسی شده، از فارغ‌التحصیلان دکتری پرستاری انتظار می‌رود که صلاحیت‌های مشاوره‌ای، آموزشی و پژوهشی را داشته باشند، برای پیشبرد علم پرستاری تلاش کنند^(۱)، تئوری‌های علمی را توسعه دهند و آزمون کنند، چگونگی انجام پژوهش را به دانشجویان پرستاری آموزش دهند و به آن‌ها در زمینه انجام پژوهش‌ها کمک کنند^(۲۴). در برنامه آموزش پرستاری ایران، دانشجویان در زمینه‌ی پژوهش، دوره کارآموزی طی نمی‌کنند؛ در حالی که منتورینگ پروژه‌های تحقیقاتی باعث افزایش اعتماد به نفس و آمادگی بیشتر دانشجویان می‌شود. در این راستا استفاده از دانشجویان دکتری به عنوان استاد مشاور در تحقیقات دانشجویان کارشناسی ارشد کمک‌کننده است و می‌تواند دانشجویان دکتری تخصصی پرستاری را برای مسئولیت‌های مربی‌گری در آینده و رهبری پروژه‌های تحقیقاتی آماده کند^(۳۰). از طرفی، با وجود تمرکز زیاد برنامه دکتری تخصصی پرستاری در ایران بر پژوهش، تعداد واحدهای آمار و همچنین واحدهای تحقیقات کمی و کیفی در این برنامه، کافی نیست؛ در حالی که در برنامه‌های دانشگاه‌های برتر دنیا که دانشجویان را برای انجام تحقیقات مستقل آماده می‌کند، تعداد واحدهای آمار و تحقیقات کمی و کیفی بیشتر است. علاوه بر این، واحدهای اختیاری در این زمینه وجود دارد که دانشجویان می‌توانند این واحدها را با نظر استاد مشاور و با توجه به نیاز، به صورت اختیاری بگذرانند تا در این زمینه مهارت لازم را کسب کنند.

در برنامه قبلی آموزش دکتری پرستاری در ایران، از دانشجویان انتظار می‌رفت تا شایستگی لازم برای نشر نتایج پژوهش و مقاله‌نویسی را کسب کنند؛ به طوری که چاپ مقالات منتج از پایان‌نامه یکی از پیش‌شرط‌های

فارغ‌التحصیلی بود؛ اما آموزش مناسبی در این زمینه برای آنها پیش‌بینی نشده بود. در برنامه جدید نیز توانایی نوشتن مقالات علمی، یکی از شایستگی‌های موردانتظار است؛ اما علی‌رغم اهمیت مهارت در زبان انگلیسی برای نوشتن مقاله^(۲۸)، برنامه‌ریزی مناسبی برای تقویت این مهارت در بین دانشجویان صورت نگرفته است. بررسی برنامه سایر دانشگاه‌ها نشان می‌دهد، هر کجا چنین انتظاری از دانشجویان وجود دارد، واحد آشنایی با ادبیات انگلیسی و نگارش دانشگاهی نیز پیش‌بینی شده است.

انجام مدیریت اثربخش یکی دیگر از شایستگی‌های مورد انتظار در بیشتر برنامه‌های دکتری پرستاری بود. با این وجود، تنها بیست درصد از فارغ‌التحصیلان دکتری تخصصی پرستاری به فعالیت در سیاست‌گذاری‌های بهداشتی، مدیریت و مشاوره می‌پردازند^(۲۴). در ایران آمار دقیقی در این زمینه وجود ندارد؛ اما پست‌های مدیریتی که در سیستم‌های بهداشتی به فارغ‌التحصیلان دکتری پرستاری واگذار می‌شود، بیشتر به سطوح میانی مدیریت مربوط است. شاید دلیل این موضوع این است که بیشتر آنها، آموزش کافی برای مدیریت سطح بالا دریافت نمی‌کنند و آموزش‌هایی که در این زمینه وجود دارد، در حد آشنایی با تئوری‌های مدیریتی است. در طول برنامه قبلی دوره دکتری تخصصی پرستاری نیز فقط سه واحد درس تئوری مدیریت وجود داشت که در برنامه جدید، بررسی میدانی موضوعی و نوشتن برنامه راهبردی در سیستم‌های بهداشتی به آن اضافه شده است. با این حال اگر قرار است دانشجویان در زمینه مدیریت توانمند شوند، برنامه‌ریزی دقیق‌تر و وسیع‌تری نیاز است. به طور مثال، در دانشگاه یو سی دیویس، دانشجویان در مدت کوتاهی در مراکز مختلف نقش رهبری را به عهده می‌گیرند و مسئولیت مدیریتی سیستم‌های بهداشتی مختلف را در محیط واقعی تجربه می‌کنند. به همین دلیل، این دانشگاه حتی در بیان مأموریت خویش نیز فارغ‌التحصیلان خود را کاندید مناسب برای به عهده گرفتن نقش رهبری در سطوح بالای سیستم بهداشتی می‌داند. در برنامه پرستاری ایران و همچنین تعدادی از

کشورها، به چهار گرایش آموزش بالینی، پژوهشی، مدیریتی و دانش پرستاری تقسیم شود تا بتواند به یادگیری عمیق در دانشجویان و ایجاد فارغ تحصیلاتی شایسته منجر شود.

تعارض منافع: هیچگونه تعارض منافی توسط نویسندگان گزارش نشده است.

تقدیر و تشکر

نویسندگان از هیئت تحریریه مجله پرستاری ایران که به اصلاح مقاله کمک کردند تشکر و قدردانی می‌کنند.

دانشگاه‌های بررسی‌شده، واحد عملی و کارآموزی جهت کسب شایستگی مدیریتی در نظر گرفته نشده است. بدیهی است که با گذراندن تعدادی واحد تئوری و نوشتن یک برنامه راهبردی بدون اجرای آن، نمی‌توان انتظار تربیت مدیران شایسته داشت.

تعریف شایستگی‌های متعدد آموزشی، مراقبتی، بالینی، مدیریت و رهبری، فلسفه و پژوهش در یک برنامه آموزشی و انتظار کسب این شایستگی‌ها بدون برنامه‌ریزی درسی متناسب، غیر واقع‌بینانه است و می‌تواند به دریافت سطحی علم، تکرار آموخته‌های قبلی، سردرگمی و بی‌انگیزگی دانشجویان پرستاری در مقطع دکتری منتهی شود. پیشنهاد می‌شود دوره دکتری پرستاری در ایران نیز مانند دیگر

فهرست منابع

1. Kjellgren KI, Welin C, Danielson E. Evaluation of doctoral nursing programs—A review and a strategy for follow up. *Nurse Educ Today*. 2005;25(4):316-25.
2. Moghadam YH, Atashzadeh-Shoorideh F, Abbaszadeh A, Feizi A. [Challenges of PhD Graduated Nurses for Role Acceptance as a Clinical Educator: A Qualitative Study]. *Journal of caring sciences*. 2017;6(2):153. Persian
3. Ketefian S, Redman RW. A critical examination of developments in nursing doctoral education in the United States. *Rev Lat Am Enfermagem*. 2015;23(3):363-71.
4. Melnyk BM. Distinguishing the preparation and roles of doctor of philosophy and doctor of nursing practice graduates: National implications for academic curricula and health care systems. *J Nurs Educ*. 2013; 52(8):442-8.
5. Yavuz M. Nursing doctoral education in Turkey. *Nurse Educ Today*. 2004;24(7):553-9.
6. Wyman JF, Henly SJ. PhD programs in nursing in the United States: Visibility of American Association of Colleges of Nursing core curricular elements and emerging areas of science. *Nurs Outlook*. 2015;63(4):390-7.
7. Jafari Asl M, Chehrzed M, Ghanbari A. [Quality of educational services from viewpoint's of nursing and midwifery students of Guilan University based on Servqual model]. *Research in medical education*. 2014;6(1):50-8. Persian
8. Salminen L, Stolt M, Saarikoski M, Suikkala A, Vaartio H, Leino-Kilpi H. Future challenges for nursing education—A European perspective. *Nurse Educ Today*. 2010;30(3):233-8.
9. Ebrahimi S, Gangi Khezerlak A. Comparative study of information and communication technology development strategies in primary education of America, Australia and Iran. *International Journal of Basic Sciences & Applied Research*. 2015;4(1):1-5.
10. . Ministry of Health. phd in Nursing Created by Supreme Council of Planning University of Medical Sciences. (Cited 2018 October 15). Available from: http://mbs.behdasht.gov.ir/uploads/PhD_Parast_ari83.Pdf.
11. Chou K-R, Lin C-F. Navigate the world with college of nursing, Taipei Medical University, Ranked No. 1 nationally in nursing subject, Academic Ranking of World Universities (ARWU). *Asia-Pacific journal of oncology nursing*. 2018;5(1):127.
12. The Virginia commonwealth university. phd in Nursing Created by VCU University Relations. (updated 2018 October 15 cited 2018 October 15). Available from: (<https://www.nursing.vcu.edu/programs/phd/>).

13. The Washington State University. PhD in Nursing. Created by: College of Nursing. (cited 2018 October 15) Available from: [https:// www .nursing.wsu.edu/academics/phd/](https://www.nursing.wsu.edu/academics/phd/). 2017.
14. The Columbia University in the City of New York. PhD Program. Created by: College of Nursing. (cited 2018 October 15) Available from: <http://www.nursing.columbia.edu/academics/academic-programs/doctoral-programs/phd-program>.
15. The Mercer University. PhD in Nursing. Created by: Georgia Baptist College of Nursing (cited 2018 October 15) Available from: [https:// www .nursing.mercer.edu/](https://www.nursing.mercer.edu/).
16. The Duke University. PhD Program in Nursing Created by: Duke University School of Nursing (cited 2018 October 15) Available from: [http:// www .nursing.duke.edu/academics/programs/phd/phd-program](http://www.nursing.duke.edu/academics/programs/phd/phd-program).
17. The Johns Hopkins University. PhD in Nursing Created by: School of Nursing at Johns Hopkins University. (cited 2018 October 15) Available from: <http://nursing.jhu.edu/>.
18. The University of California, Davis. Academics –Ph.D. program Created by: Betty Irene Moore School of Nursing at UC Davis (cited 2018 October 15) Available from: [http:// www .ucdmc.ucdavis.edu/nursing/academics/programs/phd.html](http://www.ucdmc.ucdavis.edu/nursing/academics/programs/phd.html).
19. The University of Texas at Austin .PhD in Nursing Created by: School of Nursing at Austin (cited 2018 October 15) Available from: https://www.nursing.utexas.edu/academics/gr_degree_phd.html
20. The University of Pennsylvania. Doctor of Philosophy in Nursing (PhD). Created by Penn Nursing. cited 2018 October 15) Available from: <http://www.nursing.upenn.edu/academics/doctor-of-philosophy-in-nursing-phd/>
21. The University of Toronto Uo. PhD in Nursing Created by: School of Nursing (cited 2018 October 15) Available from: <https://bloomberg.nursing.utoronto.ca/programs/doctoral>.
22. The University of Maryland. Doctor of Philosophy (PhD). Created by School of Nursing. (cited 2018 October 15) Available from: <http://www.nursing.umaryland.edu/academics/doctoral/phd/>.
23. The University of Manchester. PhD/MPhil Created by: Faculty of Biology, Medicine and Health (cited 2018 October 15) Available from: <https://www.manchester.ac.uk/study/postgraduateresearch/programmes/list/11046/phd-mphil-nursing/all-content/>.
24. Ketefian S, Redman RW. A critical examination of developments in nursing doctoral education in the United States. *Rev Lat Am Enfermagem*. 2015; 23(3): 363–71.
25. Smeltzer SC, Sharts-Hopko NC, Cantrell MA, Heverly MA, Wise NJ, Jenkinson A, et al. Challenges to research productivity of doctoral program nursing faculty. *Nurs Outlook*. 2014; 62(4): 268–74.
26. Armstrong DK, McCurry M, Dluhy NM. Facilitating the transition of nurse clinician to nurse scientist: Significance of entry PhD courses. *J Prof Nurs*. 2017;33(1):74-80.
27. Kim MJ, Park CG, McKenna H, Ketefian S, Park SH, Klopper H, et al. Quality of nursing doctoral education in seven countries: survey of faculty and students/graduates. *J Adv Nurs*. 2015; 71(5): 1098-109.
28. Farahani M, Ahmadi F. [Doctoral nursing students' viewpoints about the nursing PhD curriculum]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2006;6(1):83-92. Persian
29. Zamanzadeh V, Jasemi M, Mansoori A, Khodabandeh F, Alsadat Hoseini F. [Doctoral nursing students' perspectives towards educational quality of PhD course]. *Iran journal of Nursing*. 2014;27(89):30-9. Persian
30. Abbott-Anderson K, Gilmore-Bykovskiy A, Lyles AA. The value of preparing PhD students as research mentors: Application of Kram's temporal mentoring model. *J Prof Nurs*. 2016;32(6):421-9.

Comparison of Expected Potentials of PhD Nursing Students in Iran and Top Universities of the World.

Adib-Hajbaghery M. PhD.^{1}

Hosieni F. MS.²

Abstract

Background & Aim: In order to improve the quality and dynamics of nursing education programs, quantitative and qualitative evaluations should be carried out continuously. Comparative study is one of the methods which is widely used in many parts of the world as a prerequisite for designing new educational systems. Therefore, the present study compared the expected competencies of PhD students in nursing in Iran and top universities in the world.

Materials & Methods: This study was conducted through a descriptive comparative manner and using the Beredy. Brought method in four stages of description, interpretation, and neighborhood. The Ph.D. nursing program at the top universities of the world was prepared on the basis of the Shanghai University rankings worldwide, from the websites of Iran's Ministry of Health of Iran. In order to obtain more information, a broad electronic search of national and international databases was done at 2018 until 2007 using the databases of Google Scholars, PubMed, Science Direct, CINAHL IranMedex, SID, and Magiran.

Results: The expected abilities of PhD students in nursing in different programs and Iran are the acquisition of various educational, care, clinical, leadership, and philosophy and research abilities. All of these programs seek to train researchers who use research as a tool for developing leadership, management, nursing science and education.

Conclusion: without enrichment of the curriculum and proper planning, it is impossible and unrealistic to expect a student to possess multiple abilities. Transferring some superficial theoretic materials, repeating what the students learned previously, ultimately would confuse the student and increase their worries toward their endpoint and would decrease their motivation toward learning. Then, such students cannot be expected to promote the nursing profession in Iran.

Keywords: Nursing, Iran, Nursing Students, Education

Received: 9 May 2018

Accepted: 8 Aug 2018

¹. Professor, Trauma nursing research center, Kashan University of Medical Sciences, Kashan, Iran. (*Corresponding Author) Tel:03155540021 E-mail: adib1344@yahoo.com

². MS. in Nursing. Niknafse Maternity hospital, University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran. PhD Student in Nursing, Faculty of Nursing and Midwifery, University of Medical Sciences, Kashan, Iran.